

รัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง CONSTITUTION AND POLITICAL INSTITUTION

แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานในรัฐธรรมนูญ1

ดร.สืบสวัสดิ์ วุฒิวรดิษฐ์

การที่มนุษย์มาอยู่รวมกันในสังคมและมีการจัดตั้งองค์กรทางสังคมหรือสมาคมต่าง ๆ ขึ้นนั้น จำเป็นต้องมีกฎระเบียบหรือกติกาในการอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ซึ่ง กฎหรือกติกานั้นมีองค์ประกอบ หลายอย่างทั้งที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรไว้อย่างชัดเจน หรือมิได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแต่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมนั้น ๆ ที่สมาชิกในสังคมนั้นมีความเข้าใจและรับทราบโดยทั่วกันและมีการ ปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งในส่วนทางการเมืองยิ่งมีความจำเป็นที่ต้องมี กฎหรือกติกา ในการปกครองประเทศที่มี ความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเป็นอยู่ของคนในประเทศนั้น ๆ ที่เรียกกันว่า "รัฐธรรมนูญ" นั้นเอง

► ความสำคัญของรัฐธรรมนูญนั้นเกี่ยวข้องกับประชาชนผู้เป็นสมาชิก
ในรัฐหรือประเทศนั้น ๆ ตั้งแต่การวางโครงสร้างในการบริหารประเทศ
การจัดตั้งและวางแนวทางให้กับองค์กรต่าง ๆ เช่น การก่อตั้งและ
ดำเนินงาน ของฝ่ายบริหารหรือรัฐบาล สภาผู้แทนราษฎร พรรค
การเมือง และการปกครองท้องถิ่น เป็นต้น

“รัฐธรรมนูญ” จึงถือได้ว่าเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครอง
ประเทศซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ประชาชนทุก คนและองค์กรต่าง ๆ
ภายใต้รัฐธรรมนูญจำเป็นต้องรู้และเข้าใจในเนื้อหาต่าง ๆ ใน
รัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะ หลักการต่าง ๆ ที่มีการบัญญัติไว้จนทำให้
รัฐธรรมนูญถือได้ว่าเป็นแม่บทของกฎหมายที่ใช้ในการบริหาร ประเทศ
ซึ่งกฎหมายทุกฉบับต้องไม่ขัด
หรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ

▶ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าได้มีการนำแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเกิดขึ้นมาโดย นักคิดนักปราชญ์ที่สำคัญหลายท่านที่มีคุณูปการ เพื่อสร้างกฎกติกาในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข โดยแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ นี้ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้เป็นหลักสากลและนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของแทบทุกประเทศที่ปกครองในระบบอบประชาธิปไตย

แนวคิดในรัฐธรรมนูญ

▶ 1.1 **เพลโต** (Plato 427-347 ปีก่อนคริสตกาล)

เพลโตเป็นศิษย์ของโสเครตีสและเป็นผู้ก่อตั้ง "สำนักอคาเดมี" เป็นสำนักปรัชญาแห่งแรกของโลก โดยเขียนวรรณกรรมที่ได้รับการกล่าวถึงเป็นอย่างมากสามเล่ม คือ **Republic**, **Statesman** และ **Laws** ซึ่งเป็นการเขียนเกี่ยวกับคำสอนในทางการเมือง โดยเพลโตได้สร้างตัวละครมาถ่ายทอดความคิดเห็นและ แนวคิดในรูปแบบของการสนทนา ใน Republic สะท้อนความคิดเห็นของเพลโตในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รัฐในอุดมคตินั้นมีความสมบูรณ์เพียบพร้อมทุกประการ ผู้ปกครองรัฐต้องเป็นผู้มีปัญญา มีความรู้ความเข้าใจแยกแยะระหว่างสิ่งที่ดีและสิ่งที่ชั่วออกจากกัน มีความสามารถในการชักชวนให้ประชาชน ตระหนักถึงคุณค่าของความดีเพื่อเป้าหมายของการมีชีวิตที่ดี ดังนั้น ผู้ปกครองรัฐจึงต้องเป็นผู้มีคุณธรรม ศีลธรรมจรรยา ที่เรียกว่า "ราชานักปรัชญา" (Philosophy King)

1.2. อริสโตเติล (Aristotle 384-322 ปีก่อนคริสตกาล)

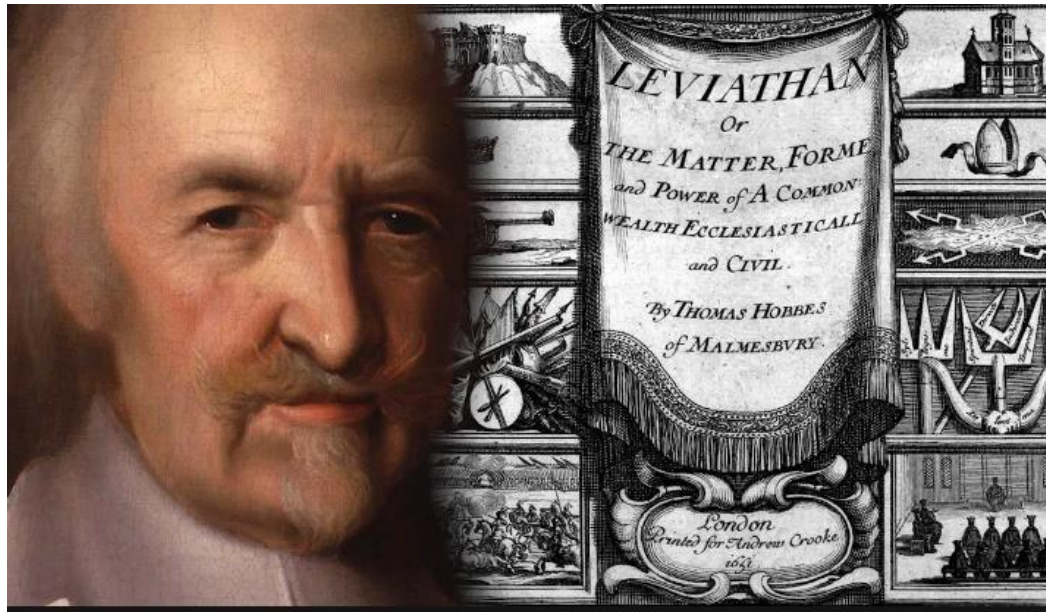
- ▶ **อริสโตเติล** เป็นศิษย์เอกของเพลโต ในผลงานของอริสโตเติล เราได้ใช้เป็นตำราเรียนทางรัฐศาสตร์ จนถึงปัจจุบันคือ **Politics**

อริสโตเติล ศึกษาถึงระบอบการปกครองโดยอาศัยข้อมูลตามความจริงจากนครรัฐ ต่าง ๆ รวมทั้งนครรัฐเอเธนส์ โดยอธิบายความเป็นมาของรัฐว่าเป็นวิวัฒนาการทางธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งเริ่ม จากปัจเจกบุคคลแล้วขยายออกมาเป็นครอบครัว จากครอบครัวไปเป็นหมู่บ้านและเมือง จนเป็นนครรัฐในที่สุด การอยู่ร่วมกันของมนุษย์จะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่ออยู่ภายใต้หลักเหตุผลและความยุติธรรม นั่นก็คืออยู่ภายใต้ กฎหมาย

1.3 โทมัส ฮอบส์(Thomas Hobbes ค.ศ. 1588-1679)

- ▶ เป็นอีกท่านหนึ่งที่สนับสนุนการปกครองโดยกษัตริย์ในระบบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในวรรณกรรม **"Leviathan"** ฮอบส์ กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนเห็นมนุษย์ผู้อื่นเป็นคู่แข่ง ทุกๆ คนต่างก็กระหาย พลังอำนาจในทุกรูปแบบ และโดยทั่วไปแล้วมนุษย์ทุกคนจะเท่าเทียมกับมนุษย์อีกคนหนึ่ง ความเท่าเทียมกัน ดังกล่าวส่งผลให้แต่ละคนมีความหวังเท่า ๆ กันที่จะบรรลุจุดหมายของตนและผลักดันให้แต่ละคนพยายามที่จะทำลายและครอบงำผู้อื่น

ดังนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงสภาพดังกล่าว ฮอบส์ แนะนำว่า
ทุกคนในสังคมต้องโอนสิทธิตาม ธรรมชาติอันเด็ดขาดที่แต่ละคนมี
ให้กับบุคคลที่สามโดยสัญญาที่กระทำระหว่างกันและกันที่เรียกกันว่า
“สัญญาประชาคม” (Ie contrat social, social contract)

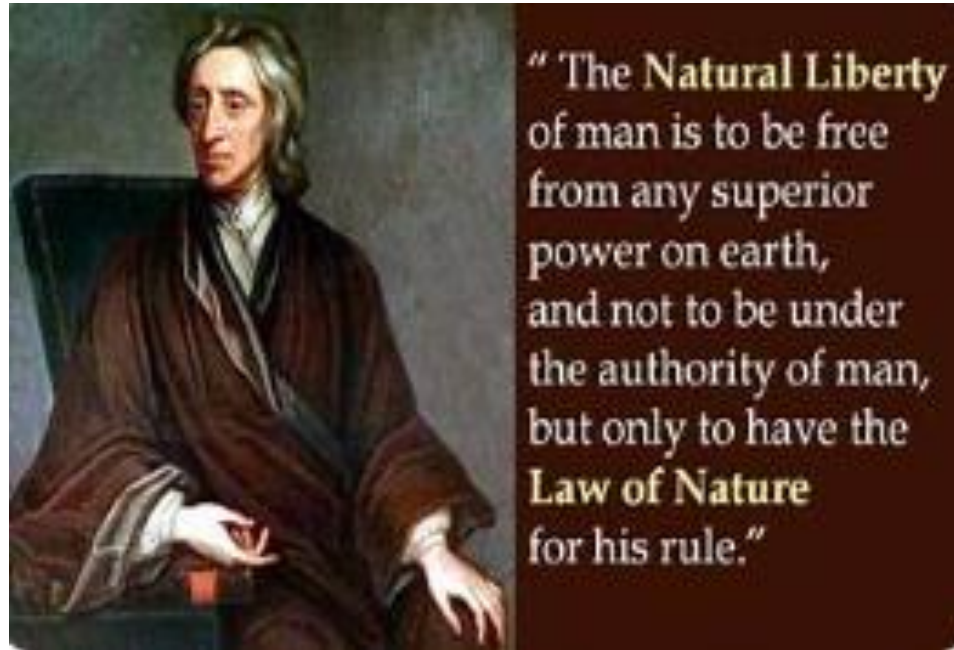
1.4 จอห์น ล็อก (John Locke ค.ศ. 1632-1704)

▶ จอห์น ล็อกได้เขียนวรรณกรรมชื่อ **“Two Treaties of government”** เป็นผลงานที่ส่งผลกระทบ ต่อระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างไม่เคยเป็นมาก่อนโดยต่อต้านระบอบอำนาจเด็ดขาด ซึ่งผูกขาดอำนาจ อยู่ที่กษัตริย์และระบอบ เทวสิทธิ์ และให้อำนาจอยู่ในขอบเขตซึ่ง ถูกจำกัดโดยความยินยอมของประชาชนและ โดยสิทธิตามธรรมชาติ ล็อก ได้มองสถานะทางธรรมชาติของมนุษย์เหมือนอย่าง ฮอบส์ แต่แตกต่างกันตรงที่ว่า สถานะทางธรรมชาติของ ล็อก นั้นไม่ใช่สถานะ ที่ก่อให้เกิดสงครามหรือความขัดแย้งในสังคม

สังคม ในความเห็นของ ลีออค

มนุษย์ทุกคนสามารถทำความตกลงกับมนุษย์ผู้อื่นในการที่จะเข้ามาอยู่ร่วมกันและรวมกันเป็นสังคมได้ เพื่อการดำรงอยู่และความปลอดภัยของกันและกันและหลีกเลี่ยงการรุกรานกันและกันโดยกำหนดกติกาของการอยู่ร่วมกันขึ้นมา และต่างก็ได้สละสิทธิลงโทษผู้ที่ไม่เคารพต่อกติกาของการอยู่ร่วมกันให้แก่รัฐ องค์กรของ รัฐ ซึ่งมีอำนาจบังคับที่เป็นอิสระต่อมนุษย์และอยู่เหนือมนุษย์ทุกคนในประชาคมนั้น และต้องทำเพื่อ ผลประโยชน์สาธารณะประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง

ถ้าผู้ปกครองรัฐกระทำการฝ่าฝืนและขัดต่อ ประโยชน์สาธารณะ
ประโยชน์สุขของประชาชนแล้ว ประชาชนก็สามารถถอนความ
ไว้วางใจและถอนอำนาจ กลับคืนมาได้ และประชาชนก็สามารถใช้
สิทธิในการต่อต้านผู้ปกครองดังกล่าวได้

1.5 มอง ฌาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau ค.ศ. 1712-1778)

- ▶ รูสโซ เป็นนักปราชญ์ที่สำคัญอีกคนหนึ่งได้เขียนหนังสือชื่อ **"สัญญาประชาคม"** ซึ่งมีอิทธิพลต่อ แนวคิดและพัฒนาการของกฎหมายมหาชนเป็นอย่างมาก รูสโซ เห็นว่า "รัฐ" นั้นเกิดจากคนหลายคนมารวมกัน โดยแต่ละคนยอมเสียสิทธิเสรีภาพบางประการเพื่อประโยชน์ส่วนรวม นอกจากนี้ รูสโซ ยังเป็นเจ้าของ ทฤษฎีที่ว่า "อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน" และยังให้คำจำกัดความของคำว่า "กฎหมาย" ว่าเป็น เจตจำนง ร่วมกันของปวงชน (la volonté generale หรือ general will)

ทฤษฎีของรุสโซ มีอิทธิพลต่อฝรั่งเศสเป็นอย่างมาก เมื่อเกิด**การปฏิวัติฝรั่งเศสใน ค.ศ.1789** ได้มีการนำเอาความคิดของรุสโซไปใส่ไว้ในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ลงวันที่ 26 สิงหาคม 1789 (Declaration des droits de l'homme et du citoyen) ข้อที่ 6 ที่บัญญัติว่า "กฎหมายคือเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชน"

1.6. มองเตสกีเออ (Montesquieu ค.ศ. 1689-1755)

- ▶ ได้เขียนหนังสือชื่อ **“เจตนารมณ์แห่งกฎหมาย”** (L'Esprit des lois, The Spirit of laws) หนังสือ เล่มนี้ มองเตสกีเออใช้เวลาเขียนถึง ยี่สิบปีโดยเขียนขึ้นมาจากประสบการณ์ที่ช่วงหนึ่งของชีวิตได้ไปใช้ชีวิตอยู่ที่ ประเทศอังกฤษและหลังจากกลับมาพำนักที่ฝรั่งเศสเป็นการถาวรได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1748 คำว่า “Esprit” หรือเจตนารมณ์ในที่นี้หมายถึงหลักการต่างๆ เหตุผล พลังผลักดันรวมตลอดถึงแนวโน้มชั้นนำต่างๆ เป็นการค้นหาเจตนารมณ์แห่งกฎหมายของประเทศอังกฤษในช่วงเวลาหนึ่งโดยพูดถึง ทฤษฎีว่าด้วยรัฐบาลหรือการปกครอง ระบบกษัตริย์ ระบบสาธารณรัฐ ระบบทรราชย์ ทฤษฎีว่าด้วย เสรีภาพทางการเมืองรัฐธรรมนูญอังกฤษ

► ความสำคัญของระบอบการปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญและหลักการแบ่งแยกอำนาจ โดยเฉพาะหลักการแบ่งแยกอำนาจ มองเตสกีเออได้เขียนไว้ว่า "ทุกอย่างจะพังพินาศหมด ถ้าคน ๆ เดียวกันหรือองค์คณะบุคคลเดียวกัน ขุนนางหรือประชาชน เป็นผู้ใช้อำนาจทั้งสามนี้ คือ

อำนาจออก กฎหมาย

อำนาจดำเนินการให้เป็นไปตามมติข้อต่างๆ อันเกี่ยวกับกิจการสาธารณะ

อำนาจตัดสิน อาชญากรรมหรือข้อพิพาทเอกชน

เพราะมิเช่นนั้นสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะไม่มีหลักประกันในการคุ้มครอง ดังนั้น เพื่อหลีกเลี่ยงภาวะการดังกล่าว มองเตสกีเออได้เสนอให้มีการคานและดุลอำนาจ (check and balance)

